

Lekcja 1.

Temat: Strajk i inne formy oporu – czym są, skąd się biorą i co wokół nas zmieniają?

Autorka: Malina Baranowska-Janusz

Czas: 45 minut

Cele:

- rozróżnienie różnych form oporu społecznego (tj. strajk, protest, manifestacja),
- refleksja nad znaczeniem strajku we współczesnym społeczeństwie,
- poznanie i zrozumienie procesu, który prowadzi do powstawania ruchów społecznych,
- stworzenie przestrzeni w klasie do rozmowy na trudny, aktualny temat.

Materiały dydaktyczne:

- Załącznik nr 1. Definicje
- Załącznik nr 2. Materiał dla nauczyciela
- [Wirtualna rozsypanka](#)

Wprowadzenie (5 min.)

Przedstaw uczniom temat i cel lekcji. Opowiedz klasie o swojej motywacji do przeprowadzenia tej lekcji. Wprowadź (wspólnie z uczniami i uczennicami) zasady współpracy¹, które zapewnią wam możliwość otwartej i szczerzej rozmowy. Zadbaj o to, by na zajęciach każdy mógł się wypowiedzieć.

Ćwiczenie 1. Skojarzenia (25 min.)

Poproś uczniów, by podzielili się skojarzeniami ze słowem STRAJK. Zachęć, by sięgnęli po wszystkie skojarzenia, które przychodzą im do głowy. Podkreśl, że nie jest to test wiedzy, ale badanie, jakie połączenia z tym słowem znajdują. Ćwiczenie możesz zainicjować na dwa sposoby:

---

¹ Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej, jak wypracować zasady współpracy w trakcie lekcji, która może budzić emocje, skorzystaj z publikacji [Punkty widzenia - Klub dobrej rozmowy. Przewodnik dla młodzieży](#).

Wersja A: Otwórz wirtualną tablicę, na której na środku będzie napisane słowo STRAJK. Każdy uczeń / każda uczennica wpisuje swoje skojarzenia na wirtualnej tablicy (jeśli skojarzenia się powtarzają, poproś, by umieścili je obok siebie).

Wersja B: Poproś uczniów i uczennice o wypowiedzenie skojarzeń i samodzielnie, dużymi literami wpisz je w tzw. chmurze, dookoła słowa STRAJK.

Możesz użyć darmowych aplikacji internetowych takich jak np: Padlet lub Mensmetric. Oba umożliwiają uczniom i uczennicom anonimową wypowiedź i są łatwe w obsłudze.

Omów krótko hasła, które znalazły się na tablicy. Pomiędzy różnorodnymi skojarzeniami powinny pojawić się podobieństwa. Wspólnie z uczniami i uczennicami spróbuj pogrupować wszystkie hasła w kategorie.

Najprawdopodobniej pojawią się następujące kategorie:

- A. opisujące/synonimy – bunt, rebelia, negocjacje, protest itp.,
- B. związane z tematem omawianego strajku – murem za nauczycielami, wykrzyknik, piekło kobiet, młodzież dla klimatu, piorun, Czarny Protest, Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, strajki na Białorusi, ruch Black Lives Matter itp.,
- C. związane z historią Polski – Solidarność, kopalnia Wujek, strajk rolników, Okrągły Stół itp.,
- D. związane z emocjami/oceniające – szantaż, trudna sytuacja, wkurzenie, frustracja, brak wysłuchania, moc, niepokój, solidarność, wspólnota itp.,
- E. inne.

Możesz pogrupować dane skojarzenia w kolumny lub użyć wirtualnej kredki i zaznaczyć dane grupy jednym kolorem np. w zielonym kółku wszystkie synonimy, w czerwonym związane z historią itd.

Porozmawiajcie wspólnie, skąd się wzięły te skojarzenia. Omów z uczniami i uczennicami kolejno różne kategorie. Zadawaj pytania pomocnicze, np. grupa skojarzeń związana z historią Polski: *jaką rolę odegrały strajki w historii Polski z waszej perspektywy?* Jeśli pojawiają się inne skojarzenia np. strajk klimatyczny, strajk kobiet na Islandii, zapytaj: *Skąd o nich wiemy?*

Poświęć dłuższą chwilę na omówienie skojarzeń związanych z emocjami. Koniecznie podkreśl, że na zajęciach emocje nie będą oceniane albo wartościowane, niezależnie czy są negatywne czy pozytywne. Zaznacz, że każdemu mogą towarzyszyć inne emocje. Zapytaj klasę: *jak myślicie, dlaczego takie emocje kojarzą się ze strajkiem? kogo one dotyczą? czy są to emocje obserwatorów czy uczestników strajku?*

Zaproponuj rozmowę o bieżących wydarzeniach, z powodu których postanowiłeś/aś podjąć ten temat z uczniami. Zastanówcie się wspólnie, które skojarzenia i wiadomości o obecnym strajku to FAKTY (informują o czymś, są relacją z prawdziwych wydarzeń), a które to OPINIE (subiektywne zdanie na temat strajku, jego uczestników i uczestniczek).

Ćwiczenie 2. Definicje (15 min.)

Po wstępie, w którym uczniowie i uczennice podzielili się swoimi skojarzeniami dot. słowa STRAJK, przejdź do części teoretycznej.

Przełącz uczniom i uczennicom wirtualną rozsypankę z hasłami: strajk, negocjacje, związki zawodowe, manifestacja, protest. Możesz skorzystać z [gotowego wzoru](#) lub wysłać rozsypankę mailem. Przygotuj ją na podstawie *Załącznika nr 1. Definicje*.

Zwróć uwagę, że do tej pory korzystaliście ze słowa strajk w szerszym kontekście, niż podaje słownikowa definicja. Wynika to z naturalnej ewolucji języka. Termin strajk stał się pojemniejszy, na co wskazują podane wcześniej przez uczniów i uczennic skojarzenia, a także używanie go w takich nazwach jak Młodzieżowy Strajk Klimatyczny czy Ogólnopolski Strajk Kobiet.

Warto zastanowić się, co spowodowało zmianę znaczenia tego słowa w potocznym użyciu i pamiętać, by używać słów ze świadomością ich znaczenia, zwłaszcza jeśli przechodzi się na naukowy poziom dyskusji.

Po zapoznaniu się z uczniów i uczennic z definicjami, przejdź do kolejnej części ćwiczenia. Możesz ją przeprowadzić na dwa sposoby:

Wersja A:

Poprowadź dyskusję, w trakcie której wspólnie zastanowicie się:

1. Jakie warunki muszą być spełnione lub brak jakich warunków musi nastąpić, by ludzie przystąpili do: strajku, manifestacji, negocjacji, wstępowali do / tworzyli związki zawodowe lub rozpoczęli protest.

Pytania pomocnicze: Kto może skorzystać z prawa do strajku, protestu itd.? Co te prawa gwarantują? Dlaczego ludzie korzystają z tych praw? Czy wy kiedyś skorzystaliście z takiego prawa?

2. Jakie są różnice między hasłami z rozsypanki?

3. Jak mogą zakończyć się te wydarzenia?

Pytania pomocnicze: Kiedy możemy i czy w ogóle powiedzieć, że któreś z tych działań zakończyło się sukcesem lub porażką? Jakie są pozytywne lub konstruktywne skutki/efekty wykorzystania danego narzędzia oporu?

Wersja B:

Podziel klasę na 5 mniejszych grup. Jeśli masz taką możliwość, użyj oddzielnych pokoi w komunikatorze, z którego korzystacie. Wraz z rozsypanką prześlij instrukcję do zadania.

Instrukcja do zadania:

1. Dopasujcie definicje do terminów.
2. Zastanówcie się, jakie warunki muszą być spełnione lub brak jakich warunków musi nastąpić, by ludzie przystąpili do: strajku, manifestacji, negocjacji, wstępowali do / tworzyli związki zawodowe lub rozpoczęli protest.
3. Wybierzcie jedno z haseł. Jakie są różnice między waszym a innymi hasłami? Stwórzcie krótką charakterystykę waszego hasła.
4. Jak mogą zakończyć się wydarzenia, których dotyczy wasze hasło?

Poproś, by każda grupa przedstawiła wnioski z pracy nad jednym hasłem. Możesz pozwolić grupie na dowolność wyboru hasła lub każdej zlecić pracę nad jednym z nich, tak by zostały opracowane wszystkie.

Zapytaj pozostałe grupy, czy mają coś do dodania lub skomentowania.

Omówienie ćwiczenia:

Przeprowadź rozmowę na temat roli w społeczeństwie różnych form oporu / walki o swoje prawa. Zaproś klasę do dyskusji, bazując na poniższych pytaniach:

- *Kto może skorzystać z prawa do strajku, protestu itd.? Co te prawa gwarantują? Dlaczego ludzie korzystają z tych praw? Czy wy kiedyś skorzystaliście z takiego prawa?*
- *Kiedy i czy w ogóle możemy powiedzieć, że któreś z tych działań zakończyło się sukcesem lub porażką?*
- *Jakie są pozytywne lub konstruktywne skutki / efekty wykorzystania danego narzędzia oporu?*

Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że strajk to narzędzie istniejące w porządku prawnym i w demokratycznych państwach, takich jak Polska, jest formą walki o zaspokojenie określonych oczekiwań / dążeń. Moment, w którym dochodzi do strajku, oznacza przede wszystkim, że jakaś grupa czuła się niesłuchana i niewłączona w proces decyzyjny, życie społeczne, poszczególne prawa.

Możesz pokrótce omówić, skąd się biorą napięcia w grupach i co można zrobić, by nie eskalowały, lub przeprowadzić następną lekcję właśnie na ten temat.

Zachęcamy też do pogłębienia tematu za pomocą innych lekcji, których scenariusze stworzyliśmy w programach CEO:

1. JESTEM ZA/PRZECIW – PROTESTY ARTYSTYCZNE

Zajęcia poświęcone protestom artystycznym (m.in. w ramach street art) i ich wpływie na świadomość społeczną. Aktywność ma na celu zachęcić młodzież do krytycznego zastanowienia się nad różnymi zagadnieniami globalnymi, które budzą jej sprzeciw. Daje także przestrzeń na wyrażenie emocji za pośrednictwem graffiti.

2. OPINIA, Z KTÓRĄ SIĘ TRZEBA LICZYĆ

- a. *blok zajęć poświęconych aktywności obywatelskiej pochodzących z podręcznika KOSS. Wiedza o społeczeństwie w szkole podstawowej.*

3. DZIEŃ KOBIEC – TRANSPARENTY ZAMIAST KWIATÓW. RÓWNOŚĆ PŁCI

Blok trzech zajęć ma być pretekstem do uświadomienia młodzieży, że nierówne traktowanie płci oraz naruszanie praw kobiet dotyczy tak samo krajów globalnego Południa, jak też krajów globalnej Północy. Uczniowie i uczennice zapoznają się z zasięgiem problemu, jego przejawami oraz przykładami działalności kobiet z różnych stron świata na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn. Będą mieli szansę zastanowić się nad tym, na ile dla nich samych ważna jest równość płci i w jaki sposób mogą przyczynić się do jej osiągnięcia w środowisku lokalnym oraz na skalę globalną.

4. OKRĄGŁY STÓŁ

Zestaw scenariuszy, dzięki którym poruszyście na lekcji temat Okrągłego Stołu od strony historycznej, a także społecznej – jako model negocjacji, dobrej rozmowy. Scenariusz „90 minut o Okrągłym Stole” wprowadza w podstawowe założenia i przebieg rozmów Okrągłego Stołu. Uczniowie będą mogli wcielić się w role autentycznych negocjatorów. Do uzupełnienia tej lekcji powstał scenariusz „Kontrowersje wokół Okrągłego Stołu”, w którym przyjrzyście się krytycznym głosom wobec tego wydarzenia. Jeśli chcecie dowiedzieć się, jak prowadzić dobre negocjacje, pochylcie się nad scenariuszem „Negocjacje zamiast kłótni”.

Lekcja 2.

Temat zajęć: Linia oporu – strajk nie bierze się z niczego

Autorka: Malina Baranowska-Janusz

Czas: 45 minut

Cele:

- poznanie i rozumienie procesu, który prowadzi do powstawania ruchów społecznych,
- stworzenie przestrzeni w klasie do rozmowy na trudny, aktualny temat.

Materiały dydaktyczne:

- Załącznik nr 3. Formy oporu,
- prezentacja z teorią linii oporu.

Wprowadzenie (10 min.)

Zapowiedz uczniom i uczennicom, że przedstawiś im zarys pewnej teorii, która tłumaczy, jaki proces grupowy doprowadzić może do strajku. Możesz dodać, że jest to teoria Myrny Lewis, twórczyni metody Głębokiej Demokracji (ang. *Deep Democracy*) opartej na psychologii Arnolda Mindela. Lewis docenia transformacyjną rolę strajku, przypominając, że to strajki doprowadziły do końca apartheidu w Południowej Afryce. Możemy odwołać się do podobnej sytuacji w Polsce – z transformacyjną rolą Solidarności.

Wyświetl na tablicy linię oporu i jej fazy. Możesz też skorzystać z [filmu](#). Jest dostępny tylko w języku angielskim.

Wyjaśnij klasie, że w prezentowanej teorii poszczególne formy oporu tworzą **linię oporu**. Upewnij się, że każdy rozumie znaczenie słów, zawartych w linii (np. sarkastyczny żart, wymówka, sabotaż). Jeśli jest taka potrzeba, krótko je wyjaśnij.

Ćwiczenie 1. Zatrzymać się w dobrym momencie (25 min.)

Część I

Pokaż fragment filmu *Harry Potter i Insignia Śmierci, część 1.*, w którym Ron Weasley opuszcza swoich przyjaciół Harry'ego i Hermionę. [Film jest dostępny legalnie w serwisie YouTube](#) w wersji angielskiej z opcją włączenia polskich napisów.

Porozmawiajcie o tym, czemu Ron tak nagle wybucha. Spróbujcie znaleźć w tej scenie fazy z linii oporu. Zastanówcie się, co powinno się zdarzyć, żeby Ron nie opuścił przyjaciół.

Część II

Poproś uczniów i uczennice, by wzięli kartki papieru i narysowali na niej dwie osoby, tak aby po bokach rysunku zostało miejsce na wpisanie tekstu. Powiedz, że teraz będziemy badać schemat linii oporu na konkretnych przykładach.

Podziel klasę na pary. Każda para wybiera jedną sytuację, z powodu której tworzy się między ludźmi napięcie. Daj uczniom i uczennicom 10-15 minut na pracę w parach. Poproś, aby uczniowie zadzwonili do siebie lub skorzystali z innego komunikatora do wspólnej pracy.

Sytuacja A

Kasia urządziła przyjęcie urodzinowe, a Basia nie została zaproszona. Teraz mają razem zrobić projekt szkolny. Basia nigdy nie powiedziała Kasi, że ma do niej żal za brak zaproszenia, teraz robi wszystko, by nie pracować z koleżanką.

Na swoich kartach z postaciami napiszcie konkretne sytuacje i dialogi, jakie mogą wystąpić między Basią i Kasią. Wymyślcie zakończenie dla tej historii.

Sytuacja B

Wychowawca oznajmił klasie 5b, że na ostatniej lekcji będzie musiała sprzątnąć salę sportową po imprezie klas ósmych. Uczniowie i uczennice nic nie mówią, ale czują, że zostali potraktowani niesprawiedliwie. Nie chcą tego robić. Są źli i wzrasta w nich irytacja. W trakcie lekcji z wychowawcą dają mu to odczuć.

Na swoich kartach z postaciami napiszcie konkretne sytuacje i dialogi, jakie mogą wystąpić między wychowawcą a klasą. Wymyślcie zakończenie dla tej historii.

Sytuacja C

Bartek grał razem z Kubą w Minecrafta w jego świecie. Po skończonej grze Kuba wszedł sam do gry – świata Bartka – i zabrał mu najcenniejsze przedmioty (emeraldy lub diamenty) i w nocy wsadził do jego domku mnóstwo wrogów (zabiaków i mobów). Następnego dnia Bartek wszedł do swojego świata i zobaczył, że kolega zniszczył wiele dni jego pracy w grze. W poniedziałek Bartek spotyka Kubę w klasie, ale omija go bez słowa.

Na swoich kartach z postaciami napiszcie konkretne sytuacje i dialogi, jakie mogą wystąpić między Kubą a Bartkiem. Wymyślcie zakończenie dla tej historii.

Omówienie ćwiczenia:

Poproś uczniów i uczennice, by podzielili się swoją pracą. Zaczynajcie od **Sytuacji A**. Jedna osoba mówi, co wpisała w dialog. Poszukajcie elementów linii oporu w tej sytuacji, czy pojawił się np. sarkastycznym żart, wymówka itd. Następnie poproś kolejne osoby o podzielenie się swoimi historiami dotyczącymi kolejno **Sytuacji B i C**. Zadbaj, by każdy miał możliwość choćby krótkiej wypowiedzi.

Dla ułatwienia przy omawianiu możesz wyświetlić plansze z linią oporu. Jeśli pracujesz z klasą zdalnie i uczniowie mają taką możliwość, poproś ich o zrobienie zdjęcia ich kartkom z dialogami i podzielenie się nimi na wspólnym ekranie. Jeśli uczniowie mają chęć, mogą także odegrać scenki przed resztą klasy.

Część III

Korzystając z Linii oporu, ale także własnych doświadczeń i refleksji zastanówcie się wspólnie:

1. *Czemu ludzie używają form oporu?*
2. *Jakie konkretne zachowania, zdarzenia, słowa padają przy różnych formach oporu? Skorzystajcie z przykładów ze szkoły i ze swojego doświadczenia.*
3. *Jak można zareagować na takie zachowanie? Co mogłoby się zdarzyć, by do niego nie doszło?*
4. *Czego potrzebujesz, kiedy sam używasz form oporu? Co pomoże przerwać tę linię?*
5. *Co możesz zrobić, by zmienić zachowanie kogoś w stosunku do ciebie w momencie, gdy rozpoznasz jedną z form oporu?*

Omówienie ćwiczenia:

Porozmawiajcie o tym, co można zrobić, by zatrzymać proces przedstawiony na linii. Który z momentów wydaje się najtrudniejszy? Co można zrobić, żeby nie doszło do przerwania komunikacji i rozpoczęcia strajku? Czy uczniowie i uczennice odnaleźli się w którejś z

przedstawionych form oporu? Czy rozpoznają jakieś zachowania powszechne np. w szkole? W jakiej sytuacji mogłoby dojść do strajku uczniowskiego? Jakie uczucie towarzyszą takiej drodze oporu?

Warto podsumować, że – jak widać na linii oporu – kwestie sporne mają tendencje do nabrzmiewania, mogą stawać się wybuchowe i kosztowne. Lepiej, zamiast je ignorować, odkryć alternatywne punkty widzenia i włączyć je do podejmowanych decyzji.

Podsumowanie (10 min.)

W podsumowaniu wyjaśnij uczniom (posiłkując się *Załącznikiem nr 2* z poprzednich zajęć), że trzy najważniejsze czynniki, które wpływają na to, że ludzie nie używają form oporu z linii oporu to:

- wysłuchanie,
- wpływ,
- włączanie.

Co to oznacza? Że jeśli czujemy się **niewysłuchani**, **pozbawieni wpływu** oraz **wyłączeni** np. z podejmowania decyzji albo wspólnej pracy, wcześniej czy później zaczynamy używać którejś z form oporu.

Zapytaj uczniów i uczennice, czy – odwołując się do swojego doświadczenia (domowego, szkolnego, grup rówieśniczych) – czuli się kiedyś **niewysłuchani**, **pozbawieni wpływu** lub **wyłączeni**? Możesz zaproponować im rozmowę na forum lub w parach. W jaki sposób przejawiał się w tych sytuacjach ich opór?

Załącznik nr 1. Definicje

Materiał dla ucznia (przed przesłaniem należy wymieszać terminy i definicje)

strajk	«zaprzeszanie pracy przez pracowników, będące formą walki o zrealizowanie żądań ekonomicznych lub politycznych» (Słownik Języka Polskiego)
manifestacja	1. «pochód lub wiec, mający na celu wyrażenie sprzeciwu wobec jakichś działań politycznych, kwestii społecznych itp. albo poparcia dla nich» 2. «ostentacyjne okazywanie swych poglądów lub uczuć» (Słownik Języka Polskiego)
negocjacje	«rozmowy, pertraktacje prowadzone przez upoważnionych przedstawicieli dwu lub większej liczby państw, instytucji, organizacji itp.» (Słownik Języka Polskiego)
związek zawodowy	«organizacja zrzeszająca pracowników w celu reprezentowania i obrony ich praw» (Słownik Języka Polskiego)
protest	«ostre wystąpienie przeciw działaniu uważanemu za niesłuszne» (Słownik Języka Polskiego)

Materiał dla nauczyciela

<p>strajk</p>	<p>«zaprzestanie pracy przez pracowników, będące formą walki o zrealizowanie żądań ekonomicznych lub politycznych»</p> <p>(Słownik Języka Polskiego)</p> <p>Zagadnienie strajku jest uregulowane w ustawie z 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (DzU nr 55, poz. 236 ze zm.; powoływana dalej jako: u.r.s.z.). Zgodnie z art. 17 strajk polega na zbiorowym powstrzymaniu się pracowników od wykonywania pracy w celu rozwiązania sporu dotyczącego interesów wskazanych w art. 1 u.r.s.z. (interesami takimi są warunki pracy, płacy lub świadczenia socjalne oraz prawa i wolności związkowe pracowników lub innych grup, którym przysługuje prawo zrzeszania się w związkach zawodowych).</p> <p>Ponadto prawo do strajku nie przysługuje pracownikom zatrudnionym w organach władzy państwowej, administracji rządowej i samorządowej, sądach oraz prokuraturze.</p> <p>Zgodnie z art. 20 u.r.s.z. strajk zakładowy ogłasza organizacja związkowa po uzyskaniu zgody większości głosujących pracowników, jeżeli w głosowaniu wzięło udział co najmniej 50% pracowników zakładu pracy. Strajk wielozakładowy zaś ogłasza organ związku wskazany w statucie po uzyskaniu zgody większości głosujących pracowników w poszczególnych zakładach pracy, które mają być objęte strajkiem, jeżeli w głosowaniu w każdym z tych zakładów wzięło udział co najmniej 50% pracowników. Samo ogłoszenie strajku powinno nastąpić co najmniej na 5 dni przed jego rozpoczęciem. (infor.pl)</p>
<p><u>manifestacja</u></p>	<p>1. «pochód lub wiec, mający na celu wyrażenie sprzeciwu wobec jakichś działań politycznych, kwestii społecznych itp. albo poparcia dla nich»</p> <p>2. «ostentacyjne okazywanie swych poglądów lub uczuć»</p> <p>(Słownik Języka Polskiego)</p>

	<p>Art. 3. ust. 1 ustawy - Prawo o zgromadzeniach</p> <p>Zgromadzeniem jest zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych. Obywatele mają prawo manifestować. To prawo zapisane w konstytucji. Władza publiczna nie może tego prawa racjonować, zgadzając się lub nie na zgromadzenie. Obywatele zgłaszają więc chęć organizowania manifestacji, informując organ gminy lub centrum kryzysowe o swoich zamiarach. W przypadku zgromadzeń spontanicznych nawet to nie jest potrzebne. Wyłom od powyższej logiki stanowią uchwalone w 2016 r. (weszły w życie w kwietniu 2017 r.) przepisy o zgromadzeniach cyklicznych, których organizacja wymaga ZGODY. Dodatkowo zgoda ta nie jest wydawana przez organ gminy (czyli jednostki, na której terenie odbędzie się manifestacja) ale przez wojewodę.</p> <p>Przepisy o zgromadzeniach publicznych zawarte są w ustawie – Prawo o zgromadzeniach. To nowa ustawa, która zaczęła obowiązywać pod koniec 2015 r. Zastąpiła stary i krytykowany akt prawny. Ustawa – Prawo o zgromadzeniach zawiera m.in. postulowane przez organizacje pozarządowe przepisy o uproszczonym trybie zgłaszania zgromadzeń, a także o zgromadzeniach spontanicznych.</p> <p>W 2016 r. następuje poważna i bardzo kontrowersyjna nowelizacja ustawy, na mocy której możliwe jest organizowanie zgromadzeń cyklicznych.</p>
<p><u>negocjacje</u></p>	<p>«rozmowy, pertraktacje prowadzone przez upoważnionych przedstawicieli dwu lub większej liczby państw, instytucji, organizacji itp.»</p>

	(Słownik Języka Polskiego)
związek zawodowy	«organizacja zrzeszająca pracowników w celu reprezentowania i obrony ich praw» (Słownik Języka Polskiego)
<u>protest</u>	«ostre wystąpienie przeciw działaniu uważanemu za niesłuszne» (Słownik Języka Polskiego)

Załącznik nr 2. Materiał dla nauczyciela

Napięcie tworzy się, gdy ludzie odczuwają strach, różnią się między sobą pozycją (rangą) i posiadaną władzą (formalną – np. możliwość postawienia złej oceny; nieformalną – np. wpływ na rówieśników) oraz wtedy, gdy nie są zapraszani do zabrania głosu lub gdy wroga atmosfera nie pozwala na wygłaszanie różnych opinii.

Wykluczenie, niewysłuchanie i brak wpływu prowadzi do tego, że pojawia się **opór**. To emocjonalna i behawioralna reakcja na faktyczne lub wyobrażone ograniczenie autonomii działania. Początkowo jest on wyrażany nie wprost, ale jeśli nie zostanie zneutralizowany, doprowadzi do tworzenia się podgrup, jawnie sabotujących planowane decyzje lub działania.

Warto zdawać sobie sprawę, jak bardzo brak działań włączających (uczniów / uczennice, członków / członkinie zespołów) wpływa na dynamikę i procesy grupowe (tj. na to, co dzieje się w klasie, w szkole, w środowisku). Wystarczy, że przypomnimy sobie, gdy pominięto w czymś nasz głos lub udział. Jak wyglądał wówczas nasz opór wobec sytuacji lub zadania? Jak czujemy się, gdy ktoś **każe** nam coś zrobić? Jak duża jest na to nasza wewnętrzna zgoda? Jak łatwo przyszło nam zgodzić się z decyzją, która została podjęta bez naszego udziału? Jaki był poziom naszego entuzjazmu wobec zadania / działania, które nam narzucono?

W teorii *Deep Democracy* i *CoResolve* (ale także w innych koncepcjach pracy z oporem) mówimy o **osi (linii) oporu**, czyli gradacyjnej liście zachowań, które są związane z trudnymi emocjami i napięciem wynikającym z nieujawnionej różnicy zdań.

Twórczyni *CoResolve*, Myrna Lewis używa także nazwy **oś terrorysty**, bo – choć to niezwykle mocny w dzisiejszych czasach opis – zwraca uwagę na to, co dzieje się z ludźmi, którzy przez długi czas nie są wysłuchiwać.

Oś oporu stanowi kontinuum: od zachowań ukrytych, które wyrażają nasz opór nie wprost, po jawne. Zachowania nie muszą występować w tej kolejności, w jakiej przedstawiono je na osi, ważne jednak, że opór powiększa się, a działania eskalują – im dłużej nie zajmujemy kwestią, która jest jego przyczyną.

OŚ OPORU

Złośliwy/sarkastyczny żart – Wymówka – Plotka – Brak komunikacji – Zakłócanie/sabotaż – Bunt/strajk – Wojna/Rozstanie

Załącznik nr 3. Formy oporu

- **Sarkastyczny żart** – jeśli żart nie zostanie „usłyszany” (tj. jego podwójna treść wzięta pod uwagę), staje się sarkastyczny. Sarkazm jest bowiem bliższy tym uczuciom, którym grupa / osoba chce dać wyraz, nie robi tego jednak otwarcie.
- **Wymówka** – jeśli którekolwiek zachowanie przedłuża się, to znak, że nie kieruje nim świadoma intencja, a jeśli na nasze propozycje grupa / osoba reaguje kolejną wymówką – warto przyjrzeć się kwestiom, dlaczego tak się dzieje. Wymówki są zwiastunami spraw, którymi trzeba się zająć.
- **Plotka** – jeśli chcemy zdiagnozować prawdziwe nastroje dotyczące tematu, którym aktualnie zajmujemy się na lekcji lub decyzji podjętej w pokoju nauczycielskim, najlepiej ustawić się przy automacie do kawy/herbaty w korytarzu.
- **Brak komunikacji** – to moment, w którym członkowie grupy przestają ze sobą rozmawiać. To również moment, w którym osoby traktują maile lub smsy jako formę unikania się nawzajem.
- **Sabotaż** – to moment, w którym opór staje się jawny, a nawet oczywisty. Częsty w klasie, gdy grupki osób zachowują się na lekcji głośno, nie wykonują zadań na czas, etc. Formą sabotażu jest opóźnianie (wykonania zadania, zakończenia zadania etc.) i przekładanie na później.
- **Bunt/Strajk** – czytelna forma oporu polegająca na niewykonaniu zadania/polecenia, jawnym i ostrym sprzeciwie.
- **Wojna/Rozstanie** – jeśli strajk nie odniesie skutku i głos mniejszości nadal nie jest słyszany, ta wycofa się z procesu całkowicie i pójdzie (czasem dosłownie) na wojnę. Oznacza to, że kontakt między stronami zostaje zerwany. Wojna/rozstanie oznacza również, że z firmy odchodzą ludzie, a małżeństwa spotykają się na rozprawie rozwodowej.

Źródło: <https://deep-democracy.net/the-lewis-resistance-line/>

Tekst pochodzi ze strony projektu [Trudny temat: weź to na warsztat!](#)

Materiał powstał w ramach programu *Re:Memory – multimedialne historie lokalne*, realizowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Program wspiera finansowo Fundacja EVZ Pamięć – Odpowiedzialność – Przyszłość. Niniejszy tekst nie reprezentuje stanowiska Fundacji EVZ. Fundacja EVZ nie ponosi odpowiedzialności za treść powyższego materiału.

RE:MEMORY

Ucz
otwartości